

การสอบท่านคณบดีตัวเขียนของลิลิตเพชรมงกุฏ

ก่อนที่จะวิเคราะห์เนื้อหาของลิลิตเพชรมงกุฏ ผู้วิจัยใครขอนำท่านคณบดีลิลิตเพชรมงกุฏมาสอบท่านกับคณบดีตัวเขียนเสียก่อน ทั้งนี้ เนื่องจากว่าเมื่อผู้วิจัยศึกษาลิลิตเพชรมงกุฏโดยละเอียดแล้วได้พบข้อบกพร่องในคำประพันธ์มากมาย ข้อบกพร่องเหล่านี้พอจะจัดเป็นประเภทได้ 4 ประเภท ดังนี้

1. การผิดเอกโท ในโคลงบางบท ตำแหน่งคำเอกโทไม่ถูกต้องตามข้อบังคับวรรณยุกต์ของโคลง เป็นต้นว่า

มนตรีพี่เสียงชั้น ทูลถาม 1

ข้อความนี้เป็นบาทที่หนึ่งของโคลงบทหนึ่ง คำที่สี่คือคำว่า "เสียง" จะต้องเป็นคำเอก แต่ปรากฏว่าเป็นคำโท

ทรงพระจินตนาคน จรท้าว 2

ข้อความนี้เป็นโคลงบาทที่สอง วรรคหลังจะต้องเป็นคำเอกโทเรียงกัน แต่ปรากฏว่าคำว่า "จร" ซึ่งอยู่ในตำแหน่งคำเอกกลับเป็นคำสามัญ

ของซึ่งผู้ใดให้ ผู้นั้นถามดู 3

ครองขอบรวครักสตา อยู่เย็นพึงสาร 4

1 เจ้าพระยาพระคลัง (หน), วรรณคดีเจ้าพระยาพระคลัง (หน), หน้า 116.

2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 111.

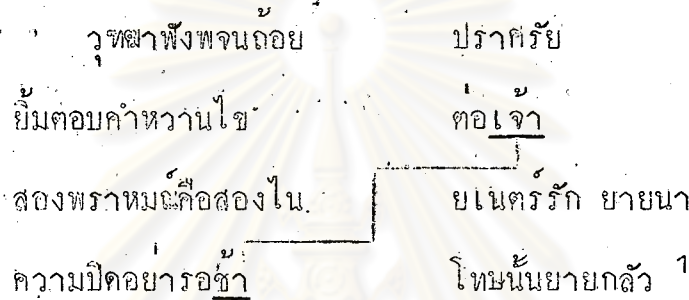
3 เรื่องเดียวกัน, หน้า 121.

4 เรื่องเดียวกัน, หน้า 129.

โคลงบาทที่สี่สองบาทนี้มีชนิดที่คำที่หนึ่งและที่สองของวรรคหลัง จึงควรจะต้องเป็นคำเอกและคำโทตามลำดับ กลับกลายเป็นคำโททั้งคู่และคำเอกคำหนึ่ง คำสามมีคำหนึ่งเป็นคตินั้นขอบังคับวรรคของโคลง

2: การนิคสัมผัส มีโคลงบางบทซึ่งคำที่อยู่ในตำแหน่งที่จะต้องรับสัมผัสกันกลับไม่สัมผัสกัน ตัวอย่างเช่น

ตามข้อบังคับสัมผัสของโคลงสี่สุภาพ คำที่เจ็ดของบาทที่สองจะต้องสัมผัสกับคำที่ห้าของบาทที่สี่ แต่คำที่อยู่ในตำแหน่งดังกล่าวของโคลงบทนี้ คือ "เจ้า" กับ "ข้า" มิได้สัมผัสกัน

นอกจากนั้น ยังมีข้อผิดพลาดในการสัมผัสระหว่างบทอีกด้วย ข้อบังคับข้อหนึ่งของคำประพันธ์ประเภทลิลิตมีว่า คำสุดท้ายของคำประพันธ์ทุกบทไม่ว่าจะเป็นโคลงหรือร้อย จะต้องสัมผัสกับคำที่หนึ่ง ที่สอง หรือที่สาม ของคำประพันธ์บทต่อไปอย่างที่เราเรียกว่าเข้าลิลิต ² คำประพันธ์ส่วนใหญ่ของลิลิตเพชรมงกุฎก็เข้าลิลิตตามข้อบังคับดังกล่าวโดยถูกต้อง แต่มีอยู่บางบทที่สัมผัสระหว่างบทขาดหายไป เช่น

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 105.

² พระวรเวทย์พิสิฐ, หลักภาษาไทย (พระนคร : โรงพิมพ์วิทยาลัยเทคนิค, 2502), หน้า 122.

พยุหยาบเมฆครึ้น	ครวญหาญ
วิรุณรวงโรยรินฉาน	ครีกรึ้น
เวหาฮึกมีดมัวปาน	เคื่อนคืบ
ขงกชแฉกกาจึ้น	กลืนหรีนรัฐจวน
พระภูธรธีราช	สุขสมพาสพระยุพา ... ¹

คำว่า "จวน" ไม่สงสัยสัมผัสกับคำใดเลยในวรรคแรกของรายบทรต่อไป

3. การใช้คำจำนวนมากเกินกว่าที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่ง ๆ มีอยู่หลายตอนที่จำนวนคำในวรรคมีมากจนผิดสังเกต ตัวอย่างเช่น

จากพอวันหนึ่งคจปี หนึ่งไซร้²

... โถ้อก้อแวรหลัง มีบุตรหวังคำรงภพมณฑล ฤาวิกลเป็นกระสือ...³

... เพียงแต่จากหลายวัน เรียมบรูสำคัญกลใด อีกนถกยันถทุกข
ขผู้มีเชื้อบรู เรียมคนี้ถึงพีเลี้ยงผู้ รวมบรูรักกันมา⁴

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 114.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 80.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 125.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 115.

4. การใช้คำที่ทำให้ความหมายไม่ชัดเจนหรือไม่ถูกต้อง ตัวอย่างเช่น

ซึ่งพระทัยอย่าเศร้า ยาวขึ้น ภาวค 1

กว้างเบือนเบือนหน้าเข้า ฝั่ง พนไพรยวน 2

... ลุดวงคง แคนกรง ขีพสูง สำนัก พนาพัก คอย เหตุ 3

คำที่ขีดเส้นใต้เหล่านี้เป็นศัพท์ที่ไม่มีความหมายบ้าง มีความหมายแต่ไม่เข้ากับเนื้อความตอนนั้นบ้าง

การที่ผู้วิจัยพบข้อบกพร่องเหล่านี้เป็นเหตุให้ต้องมีการสอบทานต้นฉบับตัวเขียนขึ้น เพราะวาทะข้อบกพร่องดังกล่าวเป็นข้อบกพร่องที่ไม่น่าจะเชื่อได้ว่าเป็นข้อบกพร่องของผู้แต่ง ผู้ที่จะทำผิดพลาดเช่นนี้น่าจะต้องเป็นผู้ที่มีมือการประพันธ์ยังไม่ถึงขั้นมีไซเจ้าพระยาพระคลัง (หน) กวีคนสำคัญแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็มีทางที่น่าจะเป็นได้โดยผู้เพียงประการเดียวว่า ข้อผิดพลาดดังกล่าวต้องเกิดจากการคัดลอกผิดกันมา

ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการเพื่อขอเข้าตรวจสอบต้นฉบับตัวเขียนของลิลิตเพชรมงกุฎ ซึ่งเก็บรักษาไว้ในห้องสมุดพระวชิรญาณของหอสมุดแห่งชาติ และได้พบว่ามีต้นฉบับตัวเขียนอยู่ทั้งสิ้นถึง 21 ชุด แต่ละชุดมีรายละเอียดเกี่ยวกับเลขหมาย ประวัติ ลักษณะของต้นฉบับ และเนื้อความ ดังนี้

1 เรื่องเดียวกัน, หน้า 125.

2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 98.

3 เรื่องเดียวกัน, หน้า 132.

- ชุดที่ 1 ลิลิตเพชรมงกุฎ 1 เล่มจบ เลขที่ 53 คู่ 114 ชั้น 5/5 มัคที่ 19
เจ้าพระยามุขมนตรี (อวบ) ถวายห้องสมุด พ.ศ. 2473
สมุดไทยคำ อักษรไทยเส้นตรง
มีเนื้อความตั้งแต่ต้นจนจบเรื่องบริบูรณ์
- ชุดที่ 2 ลิลิตเพชรมงกุฎ เล่ม 1 เลขที่ 54 คู่ 114 ชั้น 5/5 มัคที่ 19
สมบัติเดิมของหอสมุด
สมุดไทยขาว อักษรไทยเส้นหมึก
คำเป็นความตั้งแต่ต้นจนถึงเจ้าชายเพชรมงกุฎเสด็จกลับมาเยี่ยมพหุศิริ
หลังจากไต่เจ้าหญิงประทุมมาดีแล้ว
- ชุดที่ 3 ลิลิตเพชรมงกุฎ 1 เล่มจบ เลขที่ 55 คู่ 114 ชั้น 5/5 มัคที่ 19
สมบัติเดิมของหอสมุด
สมุดไทยขาว อักษรไทยเส้นหมึก
มีเนื้อความตั้งแต่ต้นจนจบเรื่องบริบูรณ์
- ชุดที่ 4 ลิลิตเพชรมงกุฎ 1 เล่มจบ เลขที่ 56 คู่ 114 ชั้น 5/5 มัคที่ 19
นายยิ้ม บ้านปากมเกาะ แขวงเมืองสวรรคโลกถวาย วันที่ 11
ธันวาคม ร.ศ. 128 (พ.ศ. 2453)
สมุดไทยขาว อักษรไทยเส้นหมึก
มีเนื้อความตั้งแต่ต้นจนจบเรื่องบริบูรณ์
- ชุดที่ 5 ลิลิตเพชรมงกุฎ 1 เล่มจบ เลขที่ 57 คู่ 114 ชั้น 5/5 มัคที่ 19
ได้มาจากกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
สมุดไทยขาว อักษรไทยเส้นหมึก
มีเนื้อความตั้งแต่ต้นจนจบเรื่องบริบูรณ์

ชุดที่ 1 ดิลิตเพชรมงกุฎ 1 เล่มจบ เลขที่ 53 ตู้ 114 ชั้น 5/5 มัคที่ 19

เจ้าพระยามุขมนตรี (อวบ) ถวายห้องสมุด พ.ศ. 2473

สมุดไทยคำ อักษรไทยเส้นรง

มีเนื้อความตั้งแต่ต้นจนจบเรื่องบริบูรณ์

ชุดที่ 2 ดิลิตเพชรมงกุฎ เล่ม 1 เลขที่ 54 ตู้ 114 ชั้น 5/5 มัคที่ 19

สมบัติเดิมของหอสมุด

สมุดไทยขาว อักษรไทยเส้นหมึก

คำเนื้ความตั้งแต่ต้นจนถึงเจ้าชายเพชรมงกุฎเสด็จกลับมาเยี่ยมพหุทศรี

หลังจากได้เจ้าหญิงประทุมก็แล้ว

ชุดที่ 3 ดิลิตเพชรมงกุฎ 1 เล่มจบ เลขที่ 55 ตู้ 114 ชั้น 5/5 มัคที่ 19

สมบัติเดิมของหอสมุด

สมุดไทยขาว อักษรไทยเส้นหมึก

มีเนื้อความตั้งแต่ต้นจนจบเรื่องบริบูรณ์

ชุดที่ 4 ดิลิตเพชรมงกุฎ 1 เล่มจบ เลขที่ 56 ตู้ 114 ชั้น 5/5 มัคที่ 19

นายยิ้ม บ้านปากมูเกาะ แขวงเมืองสวรรคโลกถวาย วันที่ 11

ธันวาคม ร.ศ. 128 (พ.ศ. 2453)

สมุดไทยขาว อักษรไทยเส้นหมึก

มีเนื้อความตั้งแต่ต้นจนจบเรื่องบริบูรณ์

ชุดที่ 5 ดิลิตเพชรมงกุฎ 1 เล่มจบ เลขที่ 57 ตู้ 114 ชั้น 5/5 มัคที่ 19

ได้มาจากกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

สมุดไทยขาว อักษรไทยเส้นหมึก

มีเนื้อความตั้งแต่ต้นจนจบเรื่องบริบูรณ์

- ชุดที่ 6 ดิลิตเพชรมงกุฎ 1 เล่มจบ เลขที่ 58 คู่ 114 ชั้น 5/5 มัคที่ 19
 สมบัติเคิมของหอสมุด
 สมุดไทยคำ อักษรไทยเส้นคั่น
 มีเนื้อความตั้งแต่ต้นจนจบเรื่องบริบูรณ์
- ชุดที่ 7 ดิลิตเพชรมงกุฎเล่ม 1 เลขที่ 59 คู่ 114 ชั้น 5/5 มัคที่ 20
 เจ้าพระยามุนทรวิ (อวบ) ถวายหอสมุด พ.ศ. 2473
 สมุดไทยคำ อักษรไทยเส้นรง
 ดิลิตเพชรมงกุฎเล่ม 2 เลขที่ 73 คู่ 114 ชั้น 5/5 มัคที่ 21
 เจ้าพระยามุนทรวิ (อวบ) ถวายหอสมุด พ.ศ. 2473
 สมุดไทยคำ อักษรไทยเส้นรง
 คำเนินความตั้งแต่เจาชายเพชรมงกุฎแต่งพระองค์เพื่อเสด็จประพาสป่า
 จนถึงเจ้าหญิงประหมวดีเสด็จกลับจากประพาสสระ
- ชุดที่ 8 ดิลิตเพชรมงกุฎ 1 เล่มจบ เลขที่ 60 คู่ 114 ชั้น 5/5 มัคที่ 20
 ชื่อไว้เมื่อวันที่ 17 มีนาคม ร.ศ. 126 (พ.ศ. 2451)
 สมุดไทยคำ อักษรไทยเส้นรง
 มีเนื้อความตั้งแต่ต้นจนจบเรื่องบริบูรณ์
- ชุดที่ 9 ดิลิตเพชรมงกุฎเล่ม 1 เลขที่ 61 คู่ 114 ชั้น 5/5 มัคที่ 20
 ชื่อไว้เมื่อวันที่ 16 เมษายน ร.ศ. 126 (พ.ศ. 2451)
 สมุดไทยคำ อักษรไทยเส้นรง
 ดิลิตเพชรมงกุฎเล่ม 2 เลขที่ 70 คู่ 114 ชั้น 5/5 มัคที่ 21
 ชื่อไว้เมื่อวันที่ 16 เมษายน ร.ศ. 126 (พ.ศ. 2451)
 มีเนื้อความตั้งแต่ต้นจนจบเรื่องบริบูรณ์

ชุดที่ 10 ลิลิตเพชรมงกุฎ 1 เล่มจบ เลขที่ 62 ๓ 114 ชั้น 5/5 มัดที่ 20
 สมบัติเดิมของหอสมุด
 สมุดไทยคำ อักษรไทยเส้นรง
 มีเนื้อความตั้งแต่ต้นจนจบเรื่องบริบูรณ์

ชุดที่ 11 ลิลิตเพชรมงกุฎ 1 เล่มจบ เลขที่ 63 ๓ 114 ชั้น 5/5 มัดที่ 20
 สมบัติเดิมของหอสมุด
 สมุดไทยคำ อักษรไทยเส้นรง
 มีเนื้อความตั้งแต่ต้นจนจบเรื่องบริบูรณ์

ชุดที่ 12 ลิลิตเพชรมงกุฎ 1 เล่มจบ เลขที่ 64 ๓ 114 ชั้น 5/5 มัดที่ 20
 สมบัติเดิมของหอสมุด
 สมุดไทยขาว อักษรไทยเส้นหมึก
 มีเนื้อความตั้งแต่ต้นจนจบเรื่องบริบูรณ์

ชุดที่ 13 ลิลิตเพชรมงกุฎ เล่ม 1 เลขที่ 64/1 ๓ 114 ชั้น 5/5 มัดที่ 20
 ทายาทหลวงครุฑกิจวิฑูรย์ให้หอสมุดแห่งชาติ เมื่อ 12 มีนาคม

พ.ศ. 2518

สมุดไทยคำ อักษรไทยเส้นรง
 คำเนินความตั้งแต่ต้นจนถึงเจ้าชายเพชรมงกุฎเสด็จไปยังที่ประทับ
 ของเจ้าหญิงประทุมวดี

ชุดที่ 14 ลิลิตเพชรมงกุฎ เล่ม 1 เลขที่ 65 ๓ 114 ชั้น 5/5 มัดที่ 21
 คุณหญิงปทุมราชพิณีจ้ายให้หอสมุด 6 ธันวาคม พ.ศ. 2511
 สมุดไทยคำ อักษรไทยเส้นดินสอด
 คำเนินความตั้งแต่ต้นจนถึงย้ายคนธากลับจากไปเฝ้าเจ้าหญิงประทุมวดี

ครั้งที่สอง

- ชุดที่ 15 ลิลิตเพชรมงกุฎเล่ม 1 เลขที่ 66 ๓ 114 ชั้น 5/5 มัดที่ 21
 ชื่อไว้เมื่อวันที่ 29 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 126 (พ.ศ. 2451)
 สมุดไทยคำ อักษรไทยเส้นรง
 ลิลิตเพชรมงกุฎเล่ม 2 เลขที่ 69 ๓ 114 ชั้น 5/5 มัดที่ 21
 ชื่อไว้เมื่อวันที่ 29 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 126 (พ.ศ. 2451)
 สมุดไทยคำ อักษรไทยเส้นรง
 มีเนื้อความตั้งแต่นจนจบเรื่องปริบูรณ์
- ชุดที่ 16 ลิลิตเพชรมงกุฎ 1 เล่มจบ เลขที่ 67 ๓ 114 ชั้น 5/5 มัดที่ 21
 สมบัติเดิมของหอสมุด
 สมุดไทยคำ อักษรไทยเส้นรง
 มีเนื้อความตั้งแต่นจนจบ แด่ทอนกลางขาดหายไปครึ่งเล่ม
- ชุดที่ 17 ลิลิตเพชรมงกุฎเล่ม 1 เลขที่ 68 ๓ 114 ชั้น 5/5 มัดที่ 21
 สมบัติเดิมของหอสมุด
 สมุดไทยคำ อักษรไทยเส้นรง
 คำเนินความตั้งแต่นจนถึงย้ายคนธากลับจากเฝ้าเจ้าหญิงประทุมวดี
- ครั้งที่สอง
- ชุดที่ 18 ลิลิตเพชรมงกุฎเล่ม 2 เลขที่ 71 ๓ 114 ชั้น 5/5 มัดที่ 21
 สมบัติเดิมของหอสมุด
 สมุดไทยคำ อักษรไทยเส้นรง
 คำเนินความตั้งแต่นย้ายคนธากลับไปเฝ้าเจ้าหญิงประทุมวดีครั้งที่สามจนจบเรื่อง
- ชุดที่ 19 ลิลิตเพชรมงกุฎเล่ม 2 เลขที่ 72 ๓ 114 ชั้น 5/5 มัดที่ 21
 พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมขุนสรรรพสาทรศุภกิจ หล่อเกล้าฯ ถวาย
 โปรดเกล้าฯ พระราชทานแก่อหพระสมุด วันที่ 29 กันยายน ร.ศ. 130 (พ.ศ. 2455)

สมุดไทยคำ อักษรไทยเส้นรง
 คำเป็นความตั้งแต่เจ้าหญิงประทุมวดีแต่งพระองค์ค้อย เจ้าชายเพชร-
 มงกุฎจนจบเรื่อง

ชุดที่ 20 ลิลิตเพชรมงกุฎ เล่ม 1 เลขที่ 6 ตู้ 114 ชั้น 2/1 มัดที่ 36

สมบัติเดิมของหอพระสมุดวชิรญาณ

สมุดไทยคำ อักษรไทยเส้นรง

คำเป็นความตั้งแต่ต้นจนถึง เจ้าชายเพชรมงกุฎทรงทราบว่าพุทธศรี

ถูกวางยาพิษ

ชุดที่ 21 ลิลิตเพชรมงกุฎ 1 เล่มจบ เลขที่ 7 ตู้ 114 ชั้น 2/1 มัดที่ 36

สมบัติเดิมของหอพระสมุดวชิรญาณ

สมุดไทยคำ อักษรไทยเส้นรง

มีเนื้อความตั้งแต่ต้นจนจบเรื่องบริบูรณ์

เมื่อนำต้นฉบับตัวเขียนของลิลิตเพชรมงกุฎไปเปรียบเทียบกับต้นฉบับตัวพิมพ์
 ก็ปรากฏว่าข้อความในฉบับพิมพ์ตรงกับต้นฉบับตัวเขียนชุดที่ 6 คือ ฉบับเลขที่ 58 ตู้ 114
 ชั้น 5/5 มัดที่ 19 มากที่สุด ตอนใดที่ต้นฉบับตัวเขียนชุดที่ 6 คลาดเคลื่อนไปจากฉบับ
 อื่น ๆ ฉบับพิมพ์ก็จะคลาดเคลื่อนไปด้วย หลักฐานที่เป็นข้อยืนยันได้ชัดเจนประการหนึ่ง คือ
 โกลงบทหนึ่งในต้นฉบับตัวเขียนชุดที่ 6 ซากหายไปสองบาท คือ มีแต่โกลงบาทที่หนึ่งและ
 บาทที่สองเฉพาะวรรคหน้าอยู่ลอย ๆ ดังนี้

เป็นสุพรรณแผนพื้น เคียวคี

ศรีสวัสดิ์สมบุรณ์ปรี 1

โคลงบทนี้ในลิลิตเพชรมงกุฎฉบับพิมพ์ข้อความครบถ้วนเป็นโคลงดีสุภาพที่สมบูรณ์
ดังนี้ 117

เป็นสพรณแผนพื้น	เคียวดี
ศรีสวัสดิ์ศรีสมบูรณ์ปริ-	ดีพร้อม
สองรวมรวมไมตรี	ตราบสุด โลกนา
ขอพระผู้เป็นใหญ่ยอม	มนะให้สมประสงค์ ¹

มีข้อที่น่าสงสัยเกตุว่าโคลงบทนี้ไม่มีสัมผัสระหว่างบทกับรายบทต่อไปซึ่งขึ้นต้นว่า

ภูมินทรทันตราช	ครันพระบาทค้ำสาร ... ²
----------------	-----------------------------------

เมื่อไปสอบเทียบกับต้นฉบับตัวเขียนฉบับอื่น ๆ ปรากฏว่าโคลงบทนี้ในฉบับอื่น ๆ
มีความว่า

เป็นสพรณแผนพื้น	เคียวดี
ศรีสวัสดิ์ศรีสมบูรณ์ปริคี	ทั่วทอง
พาฉิมสมณชี	พราหมณ์เพท
ไปมาหาสู่ชรวง	อย่าได้มลทิน ³

ซึ่งคำสุดท้ายคือ "มลทิน" สัมผัสกับคำว่า "ภูมินทร" ในวรรคแรกของรายบท
ต่อไปได้เป็นอย่างดี จึงน่าจะเป็นโคลงที่ถูกดองกว่า ข้อแตกต่างนี้แสดงให้เห็นว่าผู้ที่ชำระ
ต้นฉบับตัวเขียนเพื่อที่จะนำไปพิมพ์นั้นได้ชำระต้นฉบับตัวเขียนชุดที่ 6 เพียงฉบับเดียว เมื่อ
ข้อความของฉบับนั้นขาดหายไปก็ได้เติมขึ้นให้ครบ ข้อความจึงคลาดเคลื่อนไปจากฉบับอื่น

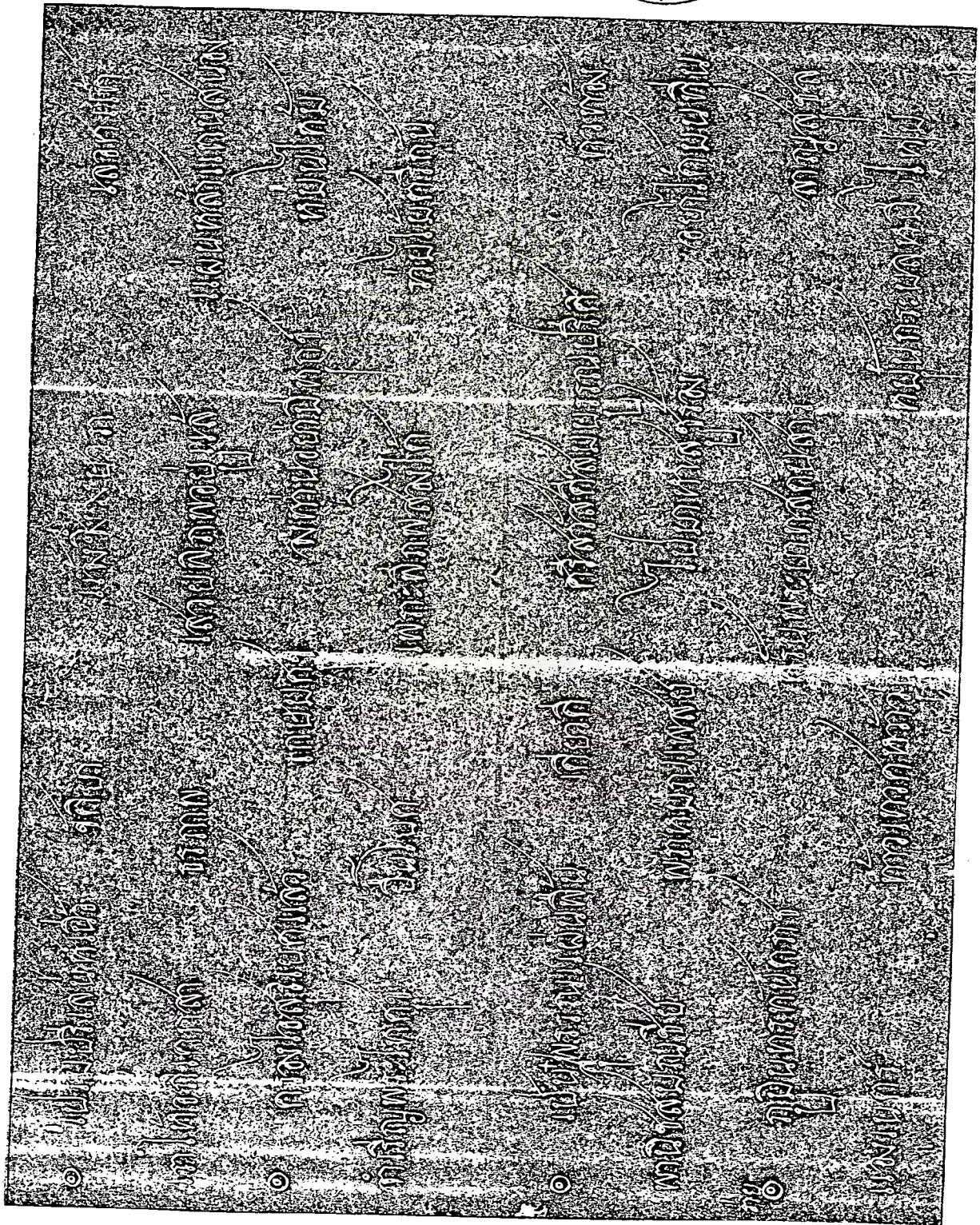
¹ เจ้าพระยาพระคลัง (หน), เรื่องเดิม, หน้า 138.

² เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

³ รูปภาพประกอบที่ 2

ภาพประกอบที่ 2

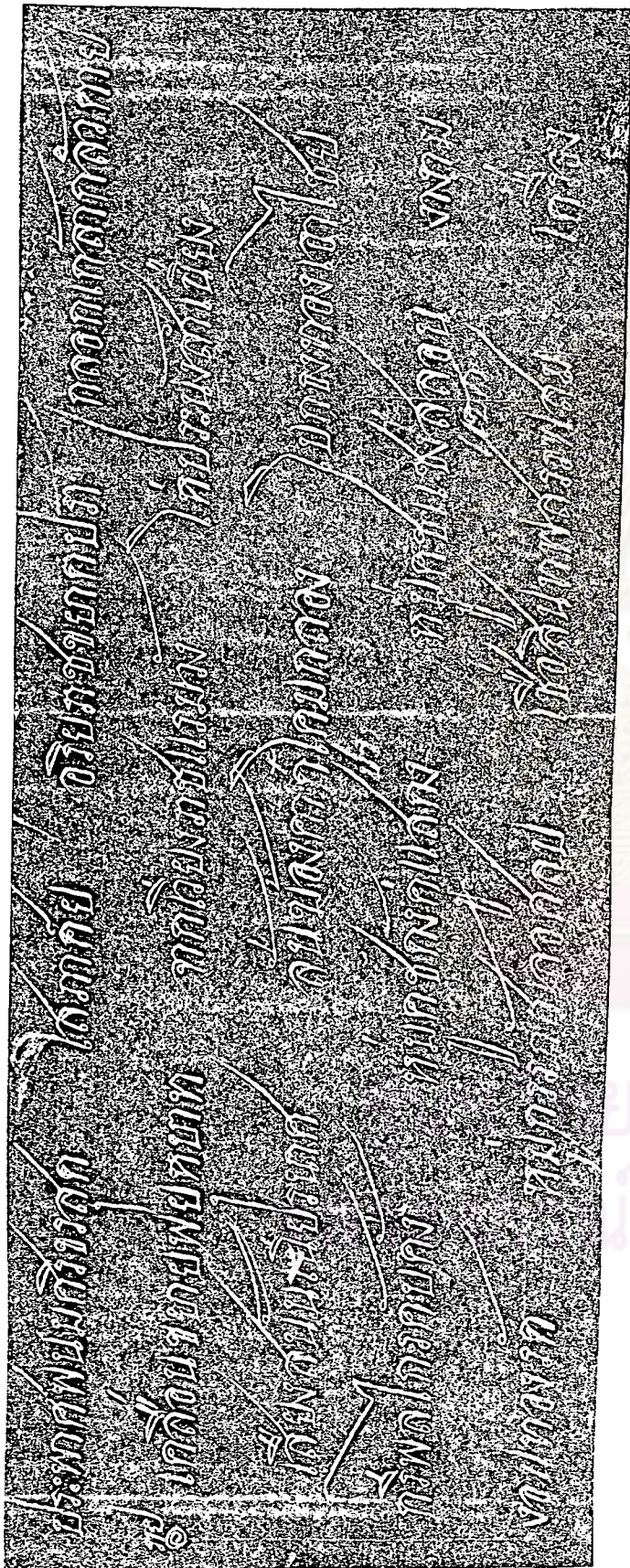

ต้นฉบับตัวเขียนชุดที่ 6 เป็นฉบับที่มีการคัดลอกคลาดเคลื่อนหลายตอน นอกจากนั้นยังมีรอยลบแก้และเติมอีกมากมายหลายแห่ง (ดูภาพประกอบที่ 3 และ 4) ซึ่งส่วนใหญ่ทำให้เนื้อความคลาดเคลื่อนไปจากที่ควรจะเป็น เป็นเหตุให้ต้นฉบับตัวพิมพ์ของลิลิตเพชรมงกุฎมีข้อบกพร่องมากมายดังที่ผู้วิจัยได้ชี้ให้เห็นข้างต้นบทนี้แล้ว ข้อผิดที่ยกมาแสดงข้างต้นนี้ล้วนแต่เป็นข้อผิดอันเกิดจากการคัดลอกคลาดเคลื่อนทั้งสิ้น เมื่อนำมาสอบเทียบกับต้นฉบับตัวเขียนอื่น ๆ ก็ได้ข้อความที่ถูกต้องดังต่อไปนี้

ต้นฉบับตัวพิมพ์		ต้นฉบับตัวเขียน	
มนตรีที่เลี้ยงชั้น	พูลตาม	ที่เลี้ยงอัญชุลิตแล้ว	พูลตาม
ทรงพระจินตนาคน	จรทาว	ทรงพระจินตนาคน	จอทาว
ของซึ่งผู้ใดให้	ผู้นั้นถามดู	ของซึ่งผู้ใดให้	สิ่งนั้นถามครุ
ครองขอบรวครรักสลา	อยู่เย็นพึ่งสสาร	ครองขอบรอมรักสลา	อยู่เย็นพึ่งสสาร
วุฒาพึงพจนถ้อย	ปราศรัย	วุฒาพงถองถ้อย	ปราไซร
ยิ้มตอบคำหวานไซ	ตอบเจ้า	ยิ้มกล่าวคำหวานไซ	ตอบเจ้า
สองพรานมณคือสองไน	ยเนตรรัก ยายนา	สองพรานมณคือสองไนย	เนตรรัก ยายนา
ความปิตอยารอชา	โทษนั้นยายกลัว	ความปิตอยารัวเร้า	โทษนั้นยายกลัว
พยุพยับเมษครั้น	ครวญหาญ	พยุพยับเมษคถ่าน	ครวญหาว
วิรุณรวงโรยรินฉาน	ครีกครั้น	วิรุณรวงโรยรินฉานว	ครวาคถ่าน
เวหาอีกมีคิ้วปาน	เคื่อนคับ	เวหามีคิ้วคาว	เคื่อนคับ แล้วเฮย
บงกษแหมะถากขึ้น	กลืนหรันรัญจวน	บงกษแหมะถากขึ้น	กลืนกล้าชขายจอร
จากพอวันหนึ่งคจูปี	หนึ่งไซรั	จากพอวันคจูปี	หนึ่งไซรั

๑. นกขมิ้นคอกฟ้า
 ๒. นกขมิ้นคอกฟ้า
 ๓. นกขมิ้นคอกฟ้า
 ๔. นกขมิ้นคอกฟ้า
 ๕. นกขมิ้นคอกฟ้า
 ๖. นกขมิ้นคอกฟ้า
 ๗. นกขมิ้นคอกฟ้า
 ๘. นกขมิ้นคอกฟ้า
 ๙. นกขมิ้นคอกฟ้า
 ๑๐. นกขมิ้นคอกฟ้า

๑. นกขมิ้นคอกฟ้า
 ๒. นกขมิ้นคอกฟ้า
 ๓. นกขมิ้นคอกฟ้า
 ๔. นกขมิ้นคอกฟ้า
 ๕. นกขมิ้นคอกฟ้า
 ๖. นกขมิ้นคอกฟ้า
 ๗. นกขมิ้นคอกฟ้า
 ๘. นกขมิ้นคอกฟ้า
 ๙. นกขมิ้นคอกฟ้า
 ๑๐. นกขมิ้นคอกฟ้า

ต้นฉบับตัวพิมพ์

ไอ้อก้อาเวรหลัง มีบุตรหวังคำรงค์ภพมณฑล

เพียงแต่จากหลายวัน เรียบบรู-
สำคัญกลใด อิกนถักันถทุกช ชกมีเช็ญ-
บรู เรียบคณึงถึงที่เลี้ยงดู รวมรูรักกันมา

ซึ่งพระทัยยาเศร้า	นางพื้นภูวคด
คางเบือนเบือนหน้าเข้า	ฝั่งพันไพรยวน
ลุลวงคองแดนกรุง	ชีพลุงสำนัก

ต้นฉบับตัวเขียน

ไอ้อก้อาเวรหลัง มีบุตรหวังคำรงค์ ทรงภพมณฑล

เพียงแต่จากหลายวาร บรูกลกลใด
จนะฤโยยนถทุกช ชุกฤาเช็ญบรู เรียบ-
ค่านึงพีเลี้ยงดู รวมไว้กันมา

ซึ่งพระไทยยาเศร้า	นางพื้นภูวคด
คางเบือนเบือนหน้าเข้า	ฝั่งพันไภยันค
ลุลวงคองแดนกรุง	ที่พลลุงสำนักนี้

ในการสอบทานลิลิตเพชรมงกุฎฉบับพิมพ์กับต้นฉบับตัวเขียนนั้น นอกจากจะได้พบข้อบกพร่องอันเกิดจากการคัดลอกคลาดเคลื่อนซึ่งได้ยกตัวอย่างมาข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยยังได้พบว่า ลิลิตเพชรมงกุฎฉบับพิมพ์มีข้อแตกต่างจากต้นฉบับตัวเขียนที่นับว่าสำคัญสมควรจะนำมากล่าวไว้ในที่นี้อีก 2 ประการ ดังนี้

1. ชื่อที่เลี้ยงของเจ้าชาย ปรากฏในลิลิตเพชรมงกุฎฉบับพิมพ์ว่า "พุทธศรี" แต่ต้นฉบับตัวเขียนทศยุค แม่แต่ชคที่ 6 ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นต้นฉบับที่ใช้ในการเรียบเรียงพิมพ์ให้ไว้ตรงกันว่า "พุทธศรี" นอกจากนั้น คำว่า "พุทธศรี" ยังใกล้เคียงกับ "พุทธศรีระ" อันเป็นชื่อในนิทานฉบับสันสกฤตมากกว่าคำว่า "พุทธศรี" ผู้วิจัยจึงเห็นว่า "พุทธศรี" เป็นคำที่ถูกต้อง วิทยานิพนธ์เล่มนี้จึงใช้ "พุทธศรี" ตลอด ทั้งในชื่อเขียนและตัวอย่างคำประพันธ์

2. เนื้อเรื่องตอนหนึ่ง คือตอนที่เจ้าหญิงประทุมวดีถูกขับออกจากเมือง แล้วเจ้าชายเพชรมงกุฎทรงพานางเดินทางกลับเมืองพร้อมกับพุทธศรีนั้น ปรากฏในต้นฉบับตัวพิมพ์ว่า

เหวบน้ำวนครทั่วทั้ง	หญิงชาย
คุณกระสื่อน้ำลาย	ยี่ด้อย
เดินเที่ยวกินเขียดสบาย	ทางทง
วาววูสพลันไค้	คิดเตาตามทาง

เมื่อนั้นพระภุมรินทร์ กับยุพินเฝ้าฟังงา ทรงอาชาชาญชัย พี่เลี้ยงไค้ล-
 โดยท้าว ลุลวง เขาแคนพนม พระซี้ชมวิหคก จับพฤฆารายเรียง หงส์จับ-
 เหยิงอุยหินหาง ยุงต่ายยงสขยอก กต้อพลอกกิงพลับ จิงโจ้จับจิกแจง
 ไก่ฟ้าแผ่พมแพบ รังน่านแนบขานาง ผุ่งนกแก้วจับเกด มโนเรศจับรัง
 ขุนแผนพังจับฝาก ดอกบัวปากหารัง กกกรมตรังบางบินรอน คุณเหววออน-
 กินหว้า คณาคล้าจับคล้าย ขมิ้นหมายกุดมหมุ นกเค่าคายแค ช้างแซวแซ-
 จับซาก จากพรากไตพฤกษ หัวขวานตึกเจาะชวิด ต่อยตีวิควังดิน กากิน-
 โกลดดอก พระซี้บอกนิมน้อง ในพนสนทคำบลทอง ปาหล้าฤาถึง

บหึ่งถึงทงแก้ว	ชายคง
ชมหมกิริยง	ยี่งแท้
พิศพรรณอำนวยวงศ์	โอยเรศ
รองประแปรรนแลนแด่	เขียดของชมกัน
บ้างเหมือนรณเผือกยู	เจษฎา
บ้างเป็นศรีนินลา	เล็บลวน
บ้างศรีอู่ทวาร	รจเรช
ครบพรรณสรพวงมถวน	เพริศพร้อมพืงชม

ปางมรมโทอิเบคร จรทเรศอารัญ รอยเทพคันโถยสถาน
 ฌานพนัสเตรินตรง ลุดวงดิงแคนกรุง ซัพสงสำนึก พนาพักค้อยเหตุ
 กับนฤเบศรเสด็จจกลา ขึ้นพลับพลาเหนืออาสน์ หมูอำมาตย์เคี่ยมคัล
 หุตราพันความพราก ประณมจากจนปลาย บิมทำลายลาญฐีพ ทัวทวิป
 มณฑล พระบอกยุบลบัญชา แกเสนาสิ้นเสร็จ เสนาระเห็จขึ้นม้า
 ชับควบราเร็วจร ถึงนครทูลท้าว พระลูกเจ้าเสด็จมา ไคยพาโสภี
 กับพทศศรีมิ่งมา บัดนี้พระเสด็จจา พระไท้ภูบาล ¹

ข้อความข้างต้นนี้มีข้อที่น่าสงสัย เกกว่า ในโคลงบทแรก คำที่ห้าของบาทที่สี่ คือ
 "ไค" ไม่สัมพันธ์กับคำที่เจ็ดของบาทที่สอง คือ "ย้อย" และคำสุดท้ายของโคลงบทนี้
 คือ "ทาง" ไม่สัมพันธ์กับคำไคเลยในวรรคแรกของรายบทต่อไป

เมื่อพิจารณาเนื้อความตอนหนึ่งของต้นฉบับตัวเขียนทั้ง 21 ชุดแล้ว ปรากฏว่า
 มีอยู่เพียง 4 ชุด ที่มีข้อความดั้งเดิมที่ไคยกมาแล้ว ส่วนใหญ่จะมีข้อความต่างออกไป ดังนี้

เหวยชนคนทั่วทั้ง	หญิงชาย
ดูกระสีอน้ำลาย	ย้อยย้อย
เที่ยวกินเขียดสบาย	กลางทุ่ง
วามวสุค้อยค้อย	ตัดเตาตามทาง

¹ เจ้าพระยาพระคลัง (หน), เรื่องเดิม, หน้า 131 - 2.

ฝ่ายกัลยาณกนาเรศ ยอศสกลเกษนางกระบี่ตร เสด็จทรงอัครราช
 กับพระบาทเพชรมงกุฎ พี่เลี้ยงสดุดีนตาม พระนางรามราวีโยค
 ไตรภถึงสองราชกระบี่ตร ทั้งบุรียรัตนเรือนทอง ฉินพระภักตรมอญคูเมือง
 คาราเวียงระยับ แลคดับคล้ายตระคม เห็นพระพุ่มปรางคประสาท
 อนงค์นารถวันฤไทย ตลิ่งใจดิวิไลศ ออกพระโอษฐ์วาโอ้ออก องค์พระ-
 ชนกชนนี จอมโมลีของลูก พระปล้ำปลุกลูกรักษ หวังสืบศักดิ์ศรีขวงษ
 ลูกมาหลงดวงตาม พระโคความอัประยศ เสียพระยศพระญาติ หัวสกล-
 อนุชาเขตร¹ พระจึงเนระเทษจากวัง รอยเวรหลังลูกแก้ว โค้คร่าง
 แล้วปลงบรรพ ขออภิวันทลาบาท สองชिरาษณูทรงคุณ จงอยู่สุนทรสวัสดิ์
 ในเสวตรฉัตรราชไชย ไทจะโค้กลับมังคมาท โอ้เสียคายนารถพระสนม
 เกยเซชมชื่นภักตร บำรุงรักษรำสอน ไปอนาทรสักเวลา ครั้งนี้จะ
 นิราแรมคืน เสียคายนราชฐาน ส่วนอุทยานประเทษ สรรพพิเศศรุกชชาติ
 คุระคาคาษคอกณล อำภณด้วยสระโบกขรณิน มีสุกณินรำร้อง เสนา-
 สนั่นกองคังคนตรี ทั้งหมู่ภุมรินมาเซยทราบ² อาบละอองสำโรชเรณูนวล
 สนั่นกเสมอสวนสุลาโดย ครั้งนี้จะโค้ลดสำราญแล้ว นางรำภูคเทวศแล้ว
 จับน้ำเสียงหวาน

ภวาลมพิตรท้าว

โลมสมร

สมรแม่อยาอวาร

รำไห้

เวราก็จำจร

จากราช แลแม

แม่บวยจักโค้

นพาทสนองคุณ³

¹ฉบับอื่นเป็น "หัวสกลราชอาณาเขต" ซึ่งน่าจะถูกต้องกว่าเพราะคำว่า "ราช"
 รับสัมผัสกับ "ญาติ" ในวรรคก่อน

²ฉบับอื่นเป็น "ทั้งหมู่ภุมรินมาเซยทราบ" ซึ่งน่าจะถูกต้องกว่าเพราะคำว่า "ภุมรี"
 รับสัมผัสกับ "คนตรี" ในวรรคก่อน

³ฉบับอื่นเป็น "นบท้าวสนองคุณ" ซึ่งน่าจะถูกต้องกว่า เพราะถูกเอกโท

บุญเราสองกอดสร้าง	มานาน
จึงสมสร้อยเขาวมาลัย	ชาตินี้
ขอเชิญชงยังสถาน	นคเรศ
แสนสมบัติเพียงพี	อย่าร่อนร่นนา
เรียบพานิราศร้าง	แรมวัง
เพราะว่าแสนสวาทหวัง	รวมทอง
โยเขาวยพยั้ง	แสนโศรก
พลางปลอมเช็ดเนตรน้อง	กอดแก้วรับขวัญ
เหวันเทเวศถวน	แถวไพร
ศดับสันทโศกาไฉย	ละห้อย
ปราณีพระหนอไต้	เพญภาคย ภูเอย
ฝูงเทพย่น้ำเนตรข้อย	ยิงเกล้าไครกสรรค
แสนกระสัลยสวาคิควย	สองกระษัตริ
สองจากบรียรัตน์	เล็ดหลา
มาจรทราลัค	หิมเวศ
ควรบอไหสองชา	ชอบหยันทางถึง
รำพึงหัวเทพยพร้อม	กัรรุณา
ช่วยหยันนมรรคา	ปากวาง
ทางสามสิบโยชนา	ในกลาว
ยังแต่ตรีโยชนอ้าง	ดูเจ้าวแดนเมือง

ฝ่ายพระบุญเรืองฤทธิเดช ปลอมพระเยาว์เรศนารี มาในราตรีสงัด
 เข้าไพรพดกษปาศิต เป็นปัจฉิมยามจวนรุ่ง แสงสุวรรณพวงมณีฟ้า
 สกนาคันตาเรียกร่อง เสนาะสนั่นกองพงไพร พรพรรณเรไรร่องเรื่อย
 แม่ม่ายน้อยเสียงหวาน พยัคฆของพาลเบียบียบ เสียขี้รีบริ่องตัว
 นางฟังกิ้วเสียวสยง พระประคองรับชวัน ขอบเน่นนอยากิ้ว พี่เลี้ยง
 หัวไปพลาง พอรุ่งรางไพรพนัก พระพายพัดพาดพา กลิ่นบุบผาในครกง
 แก้วกาหลงรำมควน พยอมทวนหอมหวาน กลิ่นประสารอวนอบ ฟุ้งกระหลบ
 แลวงไพร พุทฤทัยสองเกษม เปรมภิรมชมคอง เหน่พวงหงษ์ลงจับเหยียง
 แก้วโม่งเมียงจับโมก หมูกระโถกจับประคูดุ กระลุมภูจับกระด้าภัก
 ฝูงกาสักจับสน จินโจจนจับแจจ กหาแผ่งทิ้งถอน ไนรีรอนจับรัง
 คุเหว่าหวังจับหว่า ฝูงไก่อฟ้าจับแพม รังน่านแนบรังนอน เขาขึ้นคอนคูกู
 ฝูงเกาฏจับแจจ สาลิกาแก้วจับเกศ คุวิเศษพันกไม้ ล้วนจับไขว่นามกัน
 พระเรงรักอิศวรราช โดยพนมมาศมระหง ออกชายคองทุ่งกว้าง

ชมพรรคชางสิบหมุ พิศเผือกกุดังสำลี เหมหัตถ์ศิริสุวรรณ ประทุมทัน
 สรรพทั้งกาย สุปะคิดพรายศรีเมฆ บุนทริกเฉกคอกกะมุต ตั้งไคสุศ
 คังสรี่น้ำ ชวระภเกล้ามรกฏ ตามภะสีสดดั่งกำพล เอกกะหันตงาเกี้ยวอน
 สังกหันบวรศรีสังข ทรงกำลึงฤทธิรงค์ อำนวยพวงมณีเศวศ อิศรวรเพท
 ประไล สกลคชไกรใหญ่หลวง บ้างชวงวงจ้วงจับลม บ้างเซยชมพากิ้วตัว
 โดยโสมนัสกฤษฏ พระยอกรขึ้นางชม สารภีรมย์สำราญ ชับอาชาชาญสันจร
 โดยพนาครทุเรศ ไทเทเวศคดบวรคาน ผ่านพนัสเตรินตรง ลุดวงคองแคน
 กรุง ที่พลสงสำนักรนี้ พระยุดภักคอยเหตุ นฤเบศเสด็จจกฉา ขึ้นพลับปลา
 เวลอาศน หมูอำมาตยเคี่ยมคัน ทูลรำพันความพราก ปดมจากจนปลาย
 ปีมมลายลาญชีพ หัวทวิปมณฑล พระบอกยบลันชา แก่เสนาสิ้นเสร็จ
 เสนาระเห็ดขึ้นม้ ชับควมราเรวจร ถึงฉครทูลท้าว พระลูกจ้าวเสด็จมา
 ไคยพาโสภี กับพหุศศรีมิงม้ บัดนี้พระเสด็จถ้า ท่านใหญ่บาล

เมื่อเปรียบเทียบข้อความสองตอนที่ยกมาข้างต้นกันแล้ว จะเห็นได้ว่า แม้ว่าข้อความทั้งสองจะมีเนื้อความตรงกัน แต่คำประพันธ์ที่สองมีความไพเราะและความละเอียดละอมากกว่าคำประพันธ์ตอนแรก มีทั้งบทพรรณนาความรู้ลึกที่กินใจ บทพรรณนาธรรมชาติที่แสดงความรอบรู้ของผู้แต่ง อีกทั้งไม่มีโคลงบทใดที่ขาดสัมผัสในบทหรือสัมผัสระหว่างบทเลย ผู้วิจัยจึงใคร่จะลงความเห็นว่ คำประพันธ์ที่สองน่าจะเป็นข้อความที่ถูกต้องกว่า

ดังนั้น ตัวอย่างคำประพันธ์ของลิลิตเพชรมงกุฎที่ยกมาประกอบการวิจัยในวิทยานิพนธ์เล่มนี้จึงมิได้ยกจากฉบับพิมพ์ทั้งหมด ในตอนที่ผู้วิจัยเห็นว่าต้นฉบับตัวพิมพ์มีข้อบกพร่องมากจนทำให้เนื้อความวิปลาสไป ก็จะยกเนื้อความจากต้นฉบับตัวเขียนมาแทน โดยจะมีข้อความบอกไว้ในเชิงอรรถว่า คัดจากต้นฉบับตัวเขียน ส่วนคำประพันธ์ตอนใดที่ต้นฉบับตัวพิมพ์ถูกต้องแล้ว หรือไม่ถึงกับเสียความก็จะอ้างอิงต้นฉบับตัวพิมพ์ตามเดิม ต้นฉบับตัวเขียนที่เลือกมาเป็นตัวอย่างนี้ คือชุดที่ 1 เลขที่ 53 คู่ 114 ชั้น 5/5 มัดที่ 19

ข้อบกพร่องที่ผู้วิจัยหยิบยกมากล่าวถึงนี้ไม่ใช่ทั้งหมดเท่าที่มีปรากฏในลิลิตเพชรมงกุฎ ยังมีข้อความอีกมากมายหลายตอนที่ผู้วิจัยเห็นควรแก้ไข แต่เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่าการแก้ไขข้อผิดพลาดของบทประพันธ์ทั้งหมด เป็นงานชิ้นใหญ่เกินกว่าจะกล่าวได้โดยสมบูรณ์ในวิทยานิพนธ์บทเดียว จึงขอทิ้งไว้ให้เป็นหน้าที่ของผู้ที่สนใจจะชำระต้นฉบับลิลิตเพชรมงกุฎอย่างจริงจังคนคว้าและวิจัยต่อไป ผู้วิจัยจึงเพียงแต่ชี้ให้เห็นว่าลิลิตเพชรมงกุฎที่พิมพ์แพร่หลายกันอยู่ในปัจจุบันนี้มีบางสิ่งบางอย่างที่ควรแก้ไขให้ถูกต้องยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะข้อผิดพลาดที่มีอยู่อาจจะทำให้ผู้ที่อ่านลิลิตเพชรมงกุฎโดยไม่ใคร่ครวญให้ตีเข้าใจผิดไปว่า ท่านผู้แต่งคือเจ้าพระยาพระคลัง (หน) เป็นผู้ที่ย่อยความรู้ในเชิงประพันธ์ได้ ซึ่งก็จะเป็นการเสื่อมเสียแก่ชื่อเสียงของท่าน อนึ่ง อาจจะเป็นได้ว่า ข้อผิดพลาดที่มีอยู่ในต้นฉบับตัวพิมพ์ของลิลิตเพชรมงกุฎ เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ลิลิตเพชรมงกุฎไม่ได้รับความสนใจจากนักวรรณคดีเท่าที่ควร

เพราะผู้ที่คิดจะนำลิขสิทธิ์เพอร์มิงกู้อไปเผยแพร่ย่อมเห็นไปว่า ลิขสิทธิ์เรื่องนี้มีขอบรกพร่องมาก
เกินไป ดังนั้น ถ้าหากผู้หนึ่งผู้ใดคิดอ่านชำระ ะคณฉบับของลิขสิทธิ์เพอร์มิงกู้อให้ถูกต้องตามที่
ควรแล้ว ก็ย่อมจะได้ชื่อว่าได้ทำประโยชน์แก่กุลแกทั้งท่านผู้แต่งและผลงานของท่าน
ตลอดจนกระทั่งแกว่งวรรณกรรมของไทยที่จะได้วรรณคดีที่ปราศจากไผ่ผ่านดทินเรื่องหนึ่ง.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย